

3. Гірняк А. Н, Глова І. М. Передумови формування гармонійної міжособистісної взаємодії в молодій сім'ї. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, ТНЕУ, 5–6 квіт. 2019 р. Тернопіль : Економічна думка. 2019. Т. 2. С. 133–136.

4. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : ДЦССМ, 2003. 184 с.

5. Соціальна робота з молоддю сім'єю. *Збірник теоретичних і методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді*. Київ : А.Л.Д., 1995. Вип. 2. 327 с.

Алла Сенік,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація є певним процесом становлення особистості, коли людина освоює вимоги суспільства, знаходить соціально-значущі характеристики свідомості та поведінки, що в свою чергу регулюють взаємодію особистості з суспільством. Соціалізація особистості відбувається з перших днів життя людини і завершується у період її громадянської зрілості. Але сформовані компетентності не можуть бути підтвердженням того, що процес соціалізації завершено, в деяких аспектах він продовжується все життя.

Використання фотографій в даному контексті нами розглядається як відкриття нових можливостей для соціалізації особистості та підвищення рівня її інтеграції у суспільстві. Зазначимо, що роботу з фотографією загалом використовують у арт-терапії. Цей процес має назву фототерапія – як метод гармонізації особистості за допомогою фіксації уваги на певних явищах, предметах, особистостях тощо. Так, наприклад, норми соціальної поведінки

можна демонструвати дітям або дорослим у формі цікавих історій у вигляді зображень [1], [2]. Цей метод був розроблений Керол Грей з метою допомогти дитині знайти відповіді на питання щодо того, як взаємодіяти з іншими людьми. На наш погляд, це є також важливим не лише у період дитинства. Переваги використання фотографії полягає у можливості постановки низки питань, крім таких, як: «хто на зображенні?», «яка соціальна ситуація представлена?», є можливість так само самостійно представити «в яких фарбах» зображена та чи інша ситуація, самостійно аналізуючи власний стан на своєму фото тощо.

Для використання фотографії у роботі з дітьми або дорослими соціальні ситуації розробляються індивідуально, можуть бути представлені предметами або явищами, що подобаються дитині, і навпаки – ті, що викликають не зовсім приємні почуття [3]. Це необхідно для подальшого опрацювання та корекції поведінкового сприйняття особистості.

Розглянемо, яким чином скласти соціальну історію, ілюстровану фотографіями:

– описують пропозиції, розповідають про те, що роблять герої фотографії в конкретних соціальних ситуаціях (відбувається визначення місця подій, надається характеристика учасників, обставин);

– перспективний опис – такий тип історій у роботі з фотографією описує реакції людей для ознайомлення з точкою зору оточуючих з конкретною ситуацією;

– директивні описи – директивні пропозиції описують бажані чи найперспективніші дії в кожній конкретній ситуації, що зображена на фотографії. Такі описи представлені у ствердних формах із поясненнями (у позитивних термінах). Підкреслимо, що чим більше в історії описів, тим більше у людини можливостей для власних реакцій на соціальну ситуацію, зображену на фотографії. Директивні пропозиції зазвичай мають такий початок: «Я можу

спробувати...», «Я працюватиму над...». Приклад директивної пропозиції «Я залишатимуся спокійним, коли почую сигнал пожежної тривоги». При цьому, у роботі з фотографією не слід зловживати директивними пропозиціями для того, щоб не перетворити на «антисоціальну історію» – на низку вимог та команд;

– контролюючі описи – визначають стратегії, які людина може використовувати під час спогаду або тлумачення соціальної історії, яка зображена на чорно-білій фотографії. Діяльність такі пропозиції є додатковими, їх проробляють у той час, коли суть соціальної ситуації вже зрозуміла [1].

Досліджуючи соціальні проблеми, фотографія відкриває необмежені ілюстративні можливості (так, при дослідженні побуту людей з особливими потребами можуть використовуватись сімейні та портретні фото, а при вивченні забрудненості міст – фотографії туристів, архітектурних пам'яток тощо), а також можливості фіксації явищ (наприклад, прояви колективної діяльності соціально незахищених верств населення).

Фотографія «заморожує» швидкоплинні та складні соціальні ситуації, дозволяючи нам докладніше їх аналізувати. Знімаючи ту саму соціальну ситуацію, соціальне середовище в різні моменти часу, ми можемо фіксувати певні тенденції, а роблячи фотографії одного й того ж типу поведінки людей (сімейне життя, релігійність, робота, відпочинок) у дослідженнях різних культур, можна відкрити загальну культурно задану специфіку. Якщо ж розглядати окремі фото чи фоторепортажі, можна сказати, що фотографія, зроблена в точний момент, може миттєво змінити думку сотні, а може й більше людей.

У контексті теми нашого дослідження вважаємо за необхідне позначити, що до основних ресурсів розвитку особистості в системі психологічного використання фотографії відносяться такі:

– біологічні (здоров'я, поведінка, успадковані якості, позитивний фізичний вплив навколишнього середовища);

– психічні ресурси (збудження, гальмування, гармонія);

– інтелектуальні (логіка, пам'ять);

– творчі (натхнення, прагнення творчої самоідентифікації та самореалізації);

– соціальні ресурси (відносини в сім'ї, взаємодія з родом та нацією, ставлення до майбутнього та минулого);

– духовні ресурси (переживання інсайтів, почуття краси, усвідомлення існування над людиною найвищої сили).

У роботі з ресурсами основною умовою є усвідомлення людиною важливості всіх видів ресурсів та їх внутрішній баланс у собі. Саме робота з фотографією сприяє актуалізації пошуку необхідних ресурсів через зображення.

Наведемо приклади роботи з пошуку таких ресурсів, як здоров'я та поведінка. Так, аналіз чи пошук ресурсу здоров'я може бути представлений такими етапами:

1. Зі своїх фото чи запропонованих фотоматеріалів необхідно створити послідовний ряд щодо того, як потрібно ставитися до власного здоров'я;

2. Необхідно обрати ту фотографію, що демонструє те, що виснажує ваш ресурс здоров'я зараз;

3. Як варіант, за допомогою фотографій необхідно підготувати собі підказки щодо витрат цього ресурсу;

Не менш важливим вважається і робота з таким ресурсом, як поведінковий шаблон, що часто набуває ознак звичок і як наслідок усієї життєвої активності. Варіанти роботи з пошуком цього ресурсу можуть бути такими:

1. Знайти у своїх фотографіях (або запропонованих) підказки щодо власної поведінки у складних проблемних ситуаціях;

2. За допомогою роботи з фотоматеріалами можна встановити фактори та наслідки своєї поведінки;

3. Також можна обирати зображення, що точно не відображають характерні форми поведінки.

Не менш цікавою може бути робота з фотографією у технології колажування. Колаж – це так звана образотворча терапія, де під час аналізу результатів можна досліджувати особливості сприйняття себе, «сімейних портретів», можливість побачити особливості «спільної діяльності» членів сімей та виявити «світ стосунків батьків та дітей» тощо.

Також представимо опис вправи «Атмосфера моїх ресурсів».

Метою цієї вправи є актуалізація ресурсів довкілля. Під час виконання цієї вправи за допомогою мобільного телефону необхідно зафіксувати ряд зображень. Потім їх автору пропонується представити кожен з фотографій у вигляді певного ресурсу, що може викликати яскраві спогади, спонукати до мрій. Після опису кожної фотографії (близько 10–13 штук) автору зображень необхідно назвати кожен фотографію одним словом, не повторюючись, таким чином людина самостійно визначає свої ресурси.

У результаті рефлексії можна обговорити такі питання:

1. Якими були відчуття під час виконання вправи?

2. Чи важко було ідентифікувати свої ресурси?

3. Чи виникали труднощі щодо взаємодії внутрішнього «Я» та навколишнього середовища?

Підсумовуючи нашого дослідження, необхідно акцентувати увагу на тому, що фотографія є активним елементом комунікаційної сфери суспільства, де виконує значну роль у передачі будь-якої інформації та матеріалу. Вона

завжди привертає увагу потенційного читача швидше, ніж текст. Фотографія у сучасних ЗМІ посідає почесне місце, нарівні з текстом. Сприйняття інформації в текстовій формі не дозволяє оцінити ситуацію або подію так глибоко, як це можна робити.

Отже, у подальшому нами заплановано розробити та експериментально перевірити ефективність використання фотографії у роботі зі здобувачами вищої освіти під час практичних/ семінарських занять.

Список використаної літератури

1. Вайзер Д. Техники фототерапии: использование интеракций с фотографиями для улучшения жизни людей. Генезис, 2017. 424 с.
2. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О. Л. Вознесенська, О. М. Скнар, О. А. Бреусенко-Кузнецов, О. О. Деркач, Л. В. Мова та ін. ; за заг. наук. ред. О. Л. Вознесенської, О. М. Скнар. К. : Видавець ФОП Назаренко Т. В., 2017. 312 с.
3. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г.Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

Олег Музика,
студент групи ПСм-11,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Марія Бригадир,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ПАНДЕМІЯ COVID-19, ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙМАННЯ І РЕАЛЬНЕ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

У ХХІ столітті виникає достатньо багато новітніх проблемних ситуацій, з якими людству доводиться стикатися вперше та відповідно їх вирішувати.